

KIBRIS'IN KUZEY KESİMİNDE MİLİTARİZM VE LGBTİ+ MÜCADELESİ KİTAPÇIĞI

Renklerin Çeşitliliği Projesi, Avrupa Birliği tarafından Kıbrıs'lı Sivil Toplum İş Başında VI Hibe Programı kapsamında finanse edilmekte ve Kuir Kıbrıs Derneği tarafından yürütülmektedir.

KUIR
KIBRIS

RENKLERİN ÇEŞİTLİLİĞİ PROJESİ HAKKINDA:

Lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve dahası (LGBTİ+), tüm renklerin birlikte var olabildiği bir Kıbrıs için Renklerin Çeşitliliği Projesi!

Renklerin Çeşitliliği Projesi, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+'ların insan haklarına erişimini sağlamak ve ayrımcılığı engellemeyi hedeflemektedir. Aralık 2018'de başlayan ve üç yıl sürecek olan "Renklerin Çeşitliliği Projesi", Avrupa Birliği Kıbrıslı Sivil Toplum İş Başında VI Programı altında finanse edilmekte ve Kuir Kıbrıs Derneği tarafından yürütülmektedir.

İÇİNDEKİLER

.1.

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+ Mücadelesi

.2.

Erkeklik, Şiddet ve Ordu:

.3.

LGBTİ+ Özgürlüğü ve Zorunlu Askerlik

.4.

Vicdani Ret Hakkı ile ilgili Uluslararası ve Yerel Hukuki Çerçeve

KIBRIS'IN KUZEY KESİMİNDE
MİLİTARİZM VE LGBTİ+
MÜCADELESİ

ÖNSÖZ:

Kimsenin “ötekenden” üstün olmadığı herkesin barış içinde yaşadığı, türcülük, cinsiyetçilik, homofobi, bifobi ve transfobinin son bulunduğu bir dünya için literatüre katılan her kaynak yarına ışık tutacaktır.

Bu yaklaşımla yola çıkarak elinizde tuttuğunuz broşürü hazırladık. Militarizmin heteroseksizm, cinsiyetçilik ve türcülük ile ilişkisini ortaya koymak; antimilitarist mücadelenin LGBTİ+ mücadelesi ile keşiştiği ya da keşişebileceği alanları tartışmak için hazırladığımız bu broşürün hem aktivistler için bir el kitabı olmasını hem de var olan literatürü geliştirmesini ümit ediyoruz.

Broşürün hazırlanma sürecinde derneğimizin Gökkuşaağı Avukatları yoğun emek harcamışlardır. Literatürü taradılar, alandaki literatür ile saha deneyimini birleştirerek bu broşürü elle tutulur ve somut bir hale getirdiler. Kuir Kıbrıs Derneğı Gökkuşaağı Avukatları'na bu yoğun emeklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Altı ana bölüme ayırdığımız broşürde militarizm ve LGBTİ+ mücadelesini birçok boyutuyla değerlendirmeye çalıştık. Broşürün ilk bölümünde Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+ mücadelesini ve Kuir Kıbrıs'ın neden anti-militarist olduğunu anlattık. İkinci bölümde, “Erkeklik, Şiddet ve Ordu” başlığı altında, militarist ideolojinin ürettiğı ve çeşitli kurumlar aracılığıyla toplum içerisinde yaygınlaştırdığı tek tipleşmeyi tartıştık. Üçüncü bölümde LGBTİ+ özgürlüğü ve zorunlu askerliğe değinirken; dördüncü bölümde ise vicdani ret hakkı ile ilgili uluslararası ve yerel çerçeveyi açıkladık.

Yerel ve uluslararası mevzuattan medyaya; LGBTİ+ mücadelesinden vicdani reddin önemine birçok farklı boyutuyla militarizm ve LGBTİ+ mücadelesini inceleyen bu broşürün literatüre katkı sağlanması dileğıyle...

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+ Mücadelesi

Kuir Kıbrıs Derneği; cinsiyet, cinsiyet ifadesi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıklarla mücadele eden bir sivil toplum örgütüdür. Kuir Kıbrıs, lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve ötesindekilerin (LGBTİ+) insan haklarına erişimini sağlamak için hukuk, eğitim, psikoloji, sağlık gibi çeşitli alanlarda yerel ve uluslararası örgütlerle işbirliğiyle aktif olarak çalışın bir dernektir.

2014'te ceza ile ilgili yerel mevzuattaki değişlikle, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde eşcinselliğin suç olarak nitelendirilmesi sonlandırıldı. Ancak bu karar, yaygın ayrımcı pratiklerin son bulması anlamına gelmiyordu. Her ne kadar eşcinsellik artık suç olarak nitelendirilmese de toplumsal ve kurumsal ayrımcılık Kıbrıs'ın kuzey kesiminde can yakıcı bir sorun olarak kalmaya devam ediyor. Kuir Kıbrıs Derneği de bu ayrımcılıklara karşı mücadelesini birçok alanda sürdürüyor.

Avrupa Birliği tarafından Kıbrıslı Sivil Toplum İş Başında V hibe programı altında finanse edilen Konuşulmayan Projesi ile LGBTİ+ farkındalığını artıran dernek, Renklerin Çeşitliliği Projesi ile de tüm renklerle var olan bir Kıbrıs için bir araya geldi. Kuir Kıbrıs Derneği Renklerin Çeşitliliği Projesi kapsamında dernek kapasitesini artırmayı ve toplumda var olan homofobi, bifobi, transfobi gibi ayrımcılıklara karşı mücadeleye devam etmeyi hedefliyor.

Kuir Kıbrıs, Anti-Militaristtir!

Militarizm; savaşlardan ve ordulardan öte, akılları, fiziksel yaşam alanlarını ve gündelik hayatı şekillendiren bir sistem, anlayış ve kaideler bütünüdür. Militarizm keskin heteroseksist toplumsal cinsiyet algıları üzerine kurgulanmıştır ve aynı zamanda bunları empoze eder. Fiziksel olarak güçlü, kamusal ve saldırgan bir erkeklik ve bunun karşısında da güçsüz, uysal ve pasif kadınlığı idealize eder. LGBTİ+'lar ve kuir aktivizmi bu kaidelerin varlığını sorgulattığı doğrultuda militarizmle derdi vardır ve militarizm tarafından da tehdit olarak algılanır. Ayrıca, kimin hayatının var olmaya değer kiminse gözden çıkarılması mümkün olduğu üzerine milliyetçi temelde bir hiyerarşi oluşturan militarizm, etnik ve kültürel farklılıkları zenginlik olarak gören kuir aktivizmine birebir terstir. Bu nedenlerden ötürü Kuir Kıbrıs anti-militarist mücadeleden yana taraftır. Bu kitapçık da Kuir Kıbrıs Derneği'nin anti-militarist duruşunu daha iyi açıklayabilmek ve militarizm kısılcından kurtulmak, militarizmin kısıtladığı yaşam alanlarına sahip çıkmak ve militarizme karşı mücadele etmek isteyen LGBTİ+'lar için hazırlanmıştır.

Kuir Kıbrıs ayrıca kendi içerisinde anti-militarist pratikleri benimser. Yani hiyerarşik değildir, Kuir Kıbrıs bünyesinde hiç kimse konumundan ötürü görüşlerini diğerine dayatamaz, emir komuta zinciriyle çalışmaz.

Erkeklik, Şiddet ve Ordu:

Anti-militarizm, militarist ideolojinin ürettiği ve çeşitli kurumlar aracılığıyla toplum içerisinde yaygınlaştırdığı tek tipleşme, itaate dayalı sistem, hiyerarşik yapı, otorite, baskı, şiddet gibi etmenlere karşı şekillenen bir mücadele alanıdır. Eril tahakkümün yeniden üretilmesinde önemli bir mekanizma olan militarizmin sayılan özellikleri düşünüldüğünde; kuir politikanın anti-militarist niteliğe sahip olması, militarizmin cinsiyetçi yapısının çözümlenmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu sebeple militarizmi sorgulamak ve nasıl işlediğini deşifre etmek gerekir. Böylece onu üreten nedenler ortadan kaldırılabilir.

Devletlerin militarist yapısının somut şekilde gözlemlenebildiği baskı aracı olan ordu, kurumsal anlamda şiddet uygular ve bu şiddet temelinde üretilen itaat sistemini sorgulayamayacak bireyler yetiştirir. Ordu; hiyerarşinin, emir-komuta sisteminin, sorgulanamaz disiplinin ve tek tipleşmenin çıplak anlamda yaşandığı bir mekanizmadır. Çeşitli baskı ve terbiye mekanizmaları ile doğallaştırılmış toplumsal cinsiyet kurguları gereği, ordu içerisinde savaşçı, saldırgan ve egemen karakterinden ötürü erkeklik, fiilen savaşan olarak inşa edilirken; kadınlık ise savunmasız, korunmaya muhtaç, narin, duygusal “karakter”li diye tanımlanıp, daha çok “yardımcı işlerde” görev alan olarak kategorileştirilir. Aynı zamanda ikili cinsiyet sistemi de cinsiyetleri ikiye indirger, “kadın” ve “erkek” cinsiyetleri dışındaki cinsiyetleri ve kimlikleri yok sayar. İktidara has özelliklerin, toplumsal cinsiyet kurguları içerisinde şekillendirilen “erkekliğe” ait olması da, cinsiyetlendirilmiş bir yapının varlığını kanıtlar. Ayrıca kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin temelinde yer alan cinsiyetçi “korunan - koruyan” ilişkisi de, erkekliğin savaşçı kimliğini meşrulaştırır ve normalleştirir.

Zorunlu askerlik hizmeti; ataerkil, kapitalist, milliyetçi ve militarist sistemlerin dayattığı hiyerarşik kültürün bir tezahürü olup, tüm insanlığı çatışmacı, ötekileştirici ve eril bir düzen içerisinde yaşamaya mahkûm eder. Üretilen şiddet zihniyeti ile barışçıl, adil ve eşitlikçi bir dünyanın oluşması engellenir ve hegemonik erkeğin en saldırgan biçimi sistematik olarak yeniden inşa edilir. Askeri eğitim esnasında erkeğin kışkırtılması için, askerlere yönelik dile getirilen aşağılama cümleleri, çoğu zaman kadınlık ve eşcinsellik üzerinden dile getirilir. Eğitimler esnasında "ibne", "homo", "top", "yumuşak", "kız gibi koşan", "ana kuzusu", "fahişe", "küçük hanım", "sen bir kadınsın" gibi ifadeler kullanılır. Böylece hem cinsiyet kurguları keskinleştirilir, hem de iktidar sahibi olacak cinsiyetin baskıcı karakteri kişilere aktarılır. Erkeklik; heteroseksüel, güçlü, saldırgan, buyurgan, duygusal olmayan, gerektiğinde şiddet uygulayabilen ve hiyerarşik itaati sorgulamayan olarak tanımlanır. Askeri hizmet esnasında bireyler, bu tek tip temelinde şekillendirilir. Bu yapı içerisinde "eğitilen" erkeklerin, edindikleri sıfatları sivil hayatlarında yeniden üretmeleri, kısacası her birinin kendi ailesinin komutanı haline gelmesi beklenir. Milliyetçilik ve militarizasyon süreçleri içerisinde erkeklik, güç ile birlikte anlamlandırılır ve iktidarın temel taşıyıcısı konumunda yerini alır. Güç ve şiddet kullanarak yok etme kültürü gibi tanımlanan eril değerler, vatani - bayrağı korumak için kutsallaştırılıp, kahramanlık nişanı olarak tanımlanır. Bu aşamada şiddeti sorgulamak erkeği eleştirmek anlamına gelir ve ataerkil sistemi sorgulamadan bu pek de mümkün değildir.

Çizilen çerçeveden de anlaşılacağı üzere homofobi, transfobi, cinsiyetçilik, milliyetçilik ve militarizm kol kola giden, birbirini besleyen ideolojilerdir. "Her Türk asker doğar" lafı, bir bakıma milliyetçilik ve militarizmin ayrılmaz birlikteliğini gözler önüne serer. Bu lafaynı zamanda zorunlu askerliğin sadece heteroseksüel natrans erkekler için uygulandığı bizim gibi coğrafyalarda bu grubun dışında kalan herkesi millet içerisinde yok sayar. Askere gitmeyen erkek olamayacağı fikri de ordunun eril karakterini

gözler önüne serer. Ayrıca bu durumu "askere gitmeyene kız vermezler" söyleminde de hem her erkeğin heteroseksüel olduğu varsayımı hem de askere gitmeyen, heteroseksüel olmayan erkeğin erkek sayılmadığı şeklinde görebiliriz.

Tam da bu yüzden birçok kadın ve eşcinsel, biseksüel, trans erkeğin vicdani retçi, savaş karşıtı, anti militarist olmaları, onların ataerkil sistem tarafından iddia edildiği gibi "duygusal, narin, kırılğan" veya "kaypak, yan çizen" karakterlerinden değil, politik temelli bir karşı çıkıştan kaynaklanmaktadır.

LGBTİ+ Özgürlüğü ve Zorunlu Askerlik

Cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri temelinde herhangi bir grubun askerliğin bir meslek olduğu durumlarda cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri gerekçe gösterilerek istihdam edilmemeleri çalışma hakkını ihlal eden ayrımcı bir uygulamadır. Ancak, 'zorunlu askerlik' ile ilgili tartışma, salt bu temelde ayrımcılığın giderilmesi talebinden daha derinlikli bir tartışma gerektirmektedir. Bu noktada belirtmek isteriz ki, eşcinsel ve trans varoluşların 'tanı koyularak' askerlikten muaf tutulmasına karşın Kuir Kıbrıs'ın "kurumsal ayrımcılık yapmayın, herkesi askere alın"dan öte söyleyecek sözü vardır.

Kuir Kıbrıs bir insanın eline zorla silah verilip sorgulamadan öl ya da öldür denmesini reddeder. Egemenlerin çıkarları uğruna ölmeyi, öldürmeyi ve buna hazırlık yapmayı reddeden vicdani retçilerle dayanışır.

Bunun yanı sıra, Kuir Kıbrıs zorunlu askerliği salt zorla savaşacak insan rezervi oluşturmaya dair bir uygulama olarak değil, hayatın diğer alanlarını da etkin bir şekilde biçimlendirme çabası olarak görür. Bu nedenlerden ötürü Kuir Kıbrıs anti-militarist mücadeleye taraftır.

Neden mi?

• Heteroseksizme karşı

Heteroseksizm, herkesin heteroseksüel olduğu, heteroseksüel ilişkilerin normal ve böylelikle de daha üstün olduğu ön yargısını içerir. Heteroseksüel ilişkiler dışındaki duygusal ve cinsel ilişkilenebilirlikleri "hastalık", "suç", "anormal", "doğaya aykırı", "günah" gibi ifadelerle damgalar ve eşitsizlik yaratır.

Heteroseksizm ve heteroseksizmle ilişkili olan cinsiyete, toplumsal cinsiyete ve cinselliğe dair tüm ön ve kalıp yargıları sorgulatan LGBTİ+'lar, geçmişte ve günümüzde marjinalleştirilmiş, ayrımcılığa maruz kalmış ve hatta Kıbrıs'ın kuzey kesiminde

yakın zamana kadar cezalandırılmıştır. Orduya bağımlılığın çoğaldığı, özellikle de yönetenlerin savaş ve savaş hazırlığı yaptıkları dönemlerde, heteroseksizmin ve ataerkinin yükseldiği gözlemlenirken aynı zamanda bunu sorgulatan ve sunulan kalıplara uymayan öznelerle karşı damgalamanın yoğunlaştığı açıkça görülmektedir.

•LGBTİ+ özgürlüğü için

Askerliğin atanan ve toplumsal cinsiyeti erkek olanlar için, inanç ve görüş düzeyinde hiçbir istisna olmaksızın zorunlu olması, militarizmin baskıcı doğasının en açık örneklerinden biridir. Militarizm, savaşlardan ve ordulardan öte, akılları, fiziksel yaşam alanlarını ve gündelik hayatı şekillendiren bir sistem, anlayış ve kaideler bütünüdür.

LGBTİ+'ların özgürlüğü, ataerkin ve militarist bir sistem içerisinde heteroseksüel ve natrans varoluşlarla eşit olmak ile sağlanamayacaktır. Özgürlük, bunun da ötesinde ancak farklı isimler altında iktidar ilişkilerinin yeniden üretilmediği yeni bir toplum düzeninde temin edilebilir.

•Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılara karşı

Militarizm keskin heteroseksist toplumsal cinsiyet algıları üzerine kurgulanmıştır ve aynı zamanda bunları empoze eder. Fiziksel olarak güçlü, kamusal ve saldırgan bir erkeklik ve bunun karşısında da güçsüz, uysal ve pasif kadınlığı idealize eder. Lezbiyen, biseksüel, gey, trans, interseks ve artı varoluşlar ve aktivizm tüm bu normların meşruluğunu sorgulattığı doğrultuda, militarizmi temellerinden sarsar.

• Herkesin yaşama hakkına saygı duymak için

Militarizm, kimin hayatının var olmaya değer kiminse gözden çıkarılması mümkün olduğu üzerine milliyetçi, ırkçı ve türcü temelde bir hiyerarşi oluşturur. "Biz"i oluşturmak için ki bu biz beyaz, heteroseksüel, cisgender, engelsiz ve erkek insanlardır, bir "öteki" tasvirine ihtiyaç duyar. Çeşitlilikleri zenginlik olarak

gören LGBTİ+ özgürlük mücadeleleri ve kuir kuram, ordu ve militarizmin varlığının arkasındaki mantığa birebir ters düşer. Kaldı ki, nefret ve önyargının öldürücülüğünü ve bunun haksızlığını homofobi, bifobi ve transfobinin yaşam haklarını gasp etmeye çalıştıkları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri sebebiyle hayatları gözden çıkarılan LGBTİ+'lar kendi hayatlarından bilirler.

• **Pinkwashing'e karşı**

İngilizce'de pembeye boyama anlamına gelen "pinkwashing" kelimesi, kendini LGBTİ+ dostu gösterip, başka alanlarda yaptığı olumsuz işlerin üzerini bu şekilde kapatmaya çalışmak anlamına gelir. Buna bir örnek, hükümetlerin LGBTİ+ haklarına karşı olumlu tutumlarını, ürettikleri insan hakkı ihlallerinin üstünü örtmek amacıyla kullanmaları verilebilir. Bu bağlamda, coğrafyamızda olmasa da, küresel batıda orduların da LGBTİ+'ların zor kazanılmış haklarını kullanarak, kendi faaliyetlerini meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Kamusal alanda, doğru olmayan bir "modern" ve "açık" imajı çizerek, militarizmin daha geniş çevrelerce kabulünü sağlamaya çalışmaktadırlar.

Kuir Kıbrıs, LGBTİ+ mücadelesinin ve kazanımlarının ölüm ve yıkımı meşrulaştırma aracı olarak kullanılmasının karşısında durur. Anti-militarist bir dünyanın, LGBTİ+'lar da dahil, herkes için çok daha güvenli olduğunu savunur.

(1)

Vicdani Ret Hakkı ile ilgili Uluslararası ve Yerel Hukuki Çerçeve

• Avrupa Konseyi ve Vicdani Ret Hakkı

Vicdani ret hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi altında açıkça yer almamış olmasına rağmen sözleşmenin yargı organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarında zaman içinde tanınmıştır. Mahkemenin vicdani ret hakkını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü kapsayan 9. maddesi altında yorumlayarak verdiği kararlar mevcuttur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2011 yılında ilk kez vicdani ret hakkı değerlendirilene kadar, Avrupa Komisyonunun önceden vicdani ret hakkını değerlendirdiği davalar da oldu.

Avrupa Komisyonu, 1998 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 11 no.lu Protokol'ün kabulüne kadar

(2)

Sözleşme'nin denetim organlarından biriydi. 1998 yılından önce Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) bireysel başvuruları iki aşamalı olarak değerlendiriyorlar ve yarı zamanlı çalışıyorlardı. Protokolün kabulünden sonra ise Avrupa İnsan Hakları Komisyonu kapatılarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tam zamanlı görev yapmaya ve bireysel başvuruları tek başına incelemeye başladı.

(3)

Komisyonun ilk değerlendirdiği dava Yehova Şehitleri papazı Grandrath'ın Almanya'ya karşı açtığı ve 1966 yılında karara bağlanan Grandrath v Almanya davasıydı. Bu davada papaz Grandrath hem askerlik hizmeti hem de alternatif kamu hizmetinden muaf tutulmak istiyordu ve kendisinden yapması beklenen kamu hizmetini reddetmesi üzerine cezalandırılmıştı. Buna ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonu davayı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı (4. madde), Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü (9. madde) ve Ayrımcılık Yasağı (14. madde) kapsamında inceledi ve vicdani ret hakkının sözleşme altında tanınmadığına karar verdi. Komisyon kararında her taraf devletin vicdani ret hakkını tanıyıp tanımama yetisine sahip olduğunu belirtmişti. Bu kararın üzerine peş peşe başka davalar da Komisyon tarafından değerlendirilmiş ancak vicdani ret hakkını tanıyan bir karar verilmemişti. Lakin karardan henüz bir sene sonra 1967 yılında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin aldığı 337 sayılı kararda şunlar belirtilmişti:

"1. Askerlik hizmeti yapmakla yükümlü ancak **vicdani ya da dini, etik, ahlaki, insani, felsefi ya da benzer gerekçelere dayanan güçlü kanaatleri nedeniyle silahlı hizmet vermeyi reddeden kişiler bu hizmeti yapmaktan muaf tutulma hakkına sahip olmalıdır.**

(4)

2. Bu hak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesiyle güvence altına alınan, bir demokratik hukuk devletinde bireyin **temel haklarının mantıksal çıkarımı olarak kabul edilmelidir."**

Komisyonun kapatılmasının ardından Sözleşme'nin tek yargı organı olan AİHM ilk kez vicdani ret hakkını 2011

yılında karara bağlanan Bayatyan v Ermenistan kararında sözleşmenin 9. maddesi (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) (7) altında değerlendirilmesi gerektiği kararına vardı. AİHM bu kararı verdiği esnada Avrupa Konseyi üyesi devletlerin büyük (6) çoğunluğu vicdani ret hakkını tanımaktaydı ve AİHM üye devletlerin iç hukuklarında halihazırda yaptıkları değişiklikler ve (5) uluslararası anlamda da vicdani ret hakkının kabul bulmasının da bir sonucu olarak 9. madde (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) yorumlanmasında bir değişikliğe gidilmesi gerektiğini söyleyerek vicdani reddin bu kapsamda ele alınması gerektiğine hükmetti Mahkemenin bu kararının hemen ardından peş peşe Türkiye aleyhine kararlar çıkan Erçep v Türkiye ile Savda v Türkiye davalarında başvuruçular vicdani ret hakkının tanınmaması ve buna müteakip zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmeyen kişilerin defaten mahkûm edilmesinden şikayetçi olmuştu. Mahkeme her iki kararda da vicdani ret hakkının tanınmamasının Sözleşme'nin 9. maddesine aykırı olduğunu belirtmiş ve vicdani retçilerin statülerini belirleyen usullerin iç hukukta bulunmasının gerekli olduğunu söylemişti. Bugün Avrupa Konseyi'ne taraf 47 devletin 46'sı vicdani ret hakkını tanımaktadır. Vicdani ret hakkını tek tanımayan devlet ise Türkiye'dir.

1. *Avrupa Konseyi, İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Protokol No. 11 ve 14 tarafından değiştirilmiş şekliyle (4 Kasım 1950 tarihinde onaylandı, 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girdi) ETS 5.*
2. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Grandrath v. Almanya. No: 2299/64 (1966).*
3. *Council of Europe: Parliamentary Assembly, Resolution 337 (1967) on Right of Conscientious Objection, 26 January 1967, 337 (1967)*
4. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Bayatyan v. Ermenistan. No: 23459/03 (2011).*
5. *European Court of Human Rights, "Factsheet - Conscientious objection" (October, 2017), p.4*

• Birleşmiş Milletler ve Vicdani Ret Hakkı

Avrupa Konseyi'nde yukarıda anlatılan gelişmeler yaşanırken, Birleşmiş Milletler dokümanlarında vicdani reddin bir insan hakkı olarak tanınması için çabalar devam ediyordu. Buna göre hukuki bir bağlayıcılığı bulunmamasına rağmen o dönemde devletler üzerinde ciddi bir baskı oluşturabilecek vicdani red hakkını insan hakları dahilinde ele alan en temel belgelerden biri şimdilerde BM İnsan Hakları Konseyi adı altında görev yapan BM İnsan Hakları Komisyonu'nun 1989/59 sayılı kararıdır⁽⁸⁾. Komisyon bu kararında vicdani reddin düşünce, vicdan ve din özgürlüğü kapsamında olduğunu söyleyerek devletlere vicdani redde ilişkin düzenlemeler yapması çağrısında bulunmuştu. Komisyon daha sonra 1991/65⁽⁹⁾, 1993/84⁽¹⁰⁾, 1995/83⁽¹¹⁾, 1997/117, 1998/77⁽¹²⁾, 2000/34⁽¹³⁾, 2002/45⁽¹⁴⁾ ve 2004/35⁽¹⁵⁾ kararlarında bu görüşünü yinelemiş ve vicdani reddin uluslararası hukukta kabul gören bir norm haline gelmesi için ciddi bir katkı ortaya koymuştu. Bunun yanında, BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin⁽¹⁶⁾ denetim organı olan İnsan Hakları Komitesi 22 no.lu Genel Yorum'un da vicdani ret hakkını Sözleşme'nin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne dair 18. maddesi altında bir hak olarak tanımlamıştır.⁽¹⁷⁾

İnsan Hakları Komitesi ayrıca kendi içtihadında vicdani reddi bireysel başvuru yoluyla değerlendirdiği davalarda bir hak olarak tanımış ve özellikle Güney Kore aleyhine açılan art arda davalarda vicdani redde ilişkin pozisyonunu geliştirmiştir. Komitenin Yoon et al. v Kore Cumhuriyeti , Jung et al. v Kore Cumhuriyeti ve Jeong et al. v Kore Cumhuriyeti davalarından sonra vardığı temel sonuç vicdani reddin 18. madde altında düşünce, vicdan ve din özgürlüğü kapsamında bir hak olduğu ve bu hakkın ilgili devlette kabul edilmesi için iç hukukta tanımlanmasının gerekli olmadığı yönündedir. Komitenin görüşüne göre vicdani ret evrensel bir haktır ve bu hakkın varlığı ilgili devletin kendi iç hukukunda bunu kabul etmesine bağlı değildir

6. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Ergep v. Türkiye. No: 43965/04 (2011).*
- (19) 7. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Savda v. Türkiye (No. 2). No: 2458/12 (2016).*
- (18) 8. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights [BM İnsan Hakları Komiserliği], 'Resolution 1989/59: Conscientious Objection to Military Service' (8 Mart 1989) BM Dök. E/CN.4/RES/1989/59.*
- (20) 9. *UN Commission on Human Rights, Conscientious objection to military service., 6 March 1991, E/CN.4/RES/1991/65*
10. *UN Commission on Human Rights, Conscientious objection to military service., 10 March 1993, E/CN.4/RES/1993/84*
11. *UN Commission on Human Rights, Conscientious objection to military service., 8 March 1995, E/CN.4/RES/1995/83*
12. *UN Commission on Human Rights, Conscientious objection to military service., 22 April 1998., E/CN.4/RES/1998/77*
13. *UN Commission on Human Rights, Conscientious objection to military service., 20 April 2000., E/CN.4/RES/2000/34*
14. *UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), Conscientious objection to military service: Commission on Human Rights resolution 2002/45, 23 April 2002, E/CN.4/RES/2002/45*
15. *UN Commission on Human Rights, Resolution 2004/35 on Conscientious Objection to Military Service, 19 April 2004, E/CN.4/RES/2004/35*
16. *Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966 tarihinde onaylandı, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girdi) 999 UNTS 171.*
17. *UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 22: The right to freedom of thought, conscience and religion (Art. 18) (30 Temmuz 1993) BM Dök. HRI/ GEN/1/Rev.1.*
18. *Yeo-Bum Yoon and Myung-Jin Choi v. Kore Cumhuriyeti, UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi] (23 Ocak 2007) BM Dök. CCPR/C/88/D/1321-1322/2004.*
19. *Jung, Oh, Yeom, Nah, Lim, Lim, Goh v. Kore Cumhuriyeti UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi] (30 Nisan 2010) BM Dök. CCPR/C/98/D/1593-1603/2007.*
20. *Min-Kyu Jeong et al. v. Kore Cumhuriyeti, UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi] (27 Nisan 2011) BM Dök. CCPR/C/101/D/1642-1741/2007.*
21. *anayasa, resmi gazete, 7 Mayıs 1985, kabul tarihi: 5 Mayıs 1985'*

• Kıbrıs'ın kuzey kesiminde Zorunlu Askerliğe İlişkin Hukuki Çerçeve

(21)

Askerlik hakkındaki 3 farklı yasal metin altında yasal düzenleme mevcuttur. Mevcut düzenlemede özellikle iki konu öne çıkmaktadır.

(22)

- Zorunlu askerlik bir yandan çalışma, seçme, hakoylamasına katılma gibi bir yurttaşlık hak ve ödevi olarak karşımıza çıkmakta bir diğer yandan da bunu belli meslek grupları dışında kalan heteroseksüel, natrans erkekleri yurdu savunan eyleyici özneler olarak işaretlemektedir.

"Anayasa"nın 74. maddesine göre, 'yurt ödevi' silahlı kuvvetlerde, 'her yurttaşın hakkı ve kutsal ödevidir' olarak tanımlanmakta ve buna ilişkin kuralların yasal metinlerde düzenlenmesini öngörmektedir. Askerliğe dair yasal metin ise 'askerlik ödevini' tüm yurttaşlara vermektedir. Ancak, kadınlara dair bir istisna öngörerek, kadınların askerliğe alımını 6. madde altında, olağanüstü durumlarda Kıbrıslı Türk toplumunun temsilcilerinin onayına bırakmaktadır ve bunun "güvenlik kuvvetleri komutanlığı"nın hazırlayacağı, "başbakanlığın" önereceği ve "bakanlar kurulunun" onaylayacağı bir "tüzükle" düzenlenmesini öngörmektedir.

Kadınlara erkek olmamaktan kaynaklı, 'tam yurttaş' olarak

görülmemeleri temelindeki bu farklı uygulama, militarizmin makbul kabul ettiği erkek kalıbına girmeyen erkekler için de geçerlidir. Kadınların yanı sıra, kimlike belirlenmiş cinsiyeti erkek olsa da, makbul erkeklik kalıplarının dışında bulunanlar da yani engelliler, çocuklar, çok şişman ve zayıf kişiler veya eşcinsel, biseksüel, trans erkekler vb.. zorunlu askerliğin dışında bırakılmaktadır.

Askerliğe dair yasal metnin 8. maddesine göre, “sağlık yeteneği tüzüğüne göre aklen veya bedenen askerliğe elverişli olmayanlar” zorunlu askerlikten muaftırlar. Eşcinsel, biseksüel erkekler ve cinsiyeti henüz yasal olarak resmi belgelerde tanınmamış olan trans kadınlar “sağlık tüzüğü”nün 1. ek’indeki Hastalık ve Arazlar Listesi madde 16(D)(4) kapsamında ‘cinsel kimlik ve davranış bozuklukları’ başlığı altında “cinsel kimlik ve/veya davranış örüntülerinin tüm yaşamlarında ileri derecede belirgin olması ve askerlik ortamında sakıncalı bir durum yaratacağı ya da yarattığı tıbbi kanaatine varılması” halinde askerlikten muaf tutulmaktadır. Pratikte yaşanan ise muafiyet süreçlerinde bakılanın “kişinin yeterince ‘kadınsı’ olup olmadığı”nı göstermektedir.. Böylesi bir tutum homofobinin temellerinden olan “erkek bedeninin cinsel özne değil de nesne olarak algılanabilirliğinin kabuledilmezliği”nin en açık göstergesidir. Uygulama aşağıdaki gibi şekillenmektedir:

İlk adım olarak “asal şube”deki sağlık birimine başvurulması gerekmektedir. Sonrasında, kişinin eşcinsel ve/veya trans olduğuna dair bir psikolog veya psikiyatristten rapor ve kişilik testi alması ve bunu yoklama günü askerlik yapmaya uygun olmadığı beyanı ile idarenin ilgili birimlerine ibraz etmesi gereklidir. Uygun bulunması halinde kişi sağlık kuruluna sevk edilir. “Sağlık kurulu” öncesi de Domuzcular Burnu’ndaki “Kentsel Sağlık Merkezi”nde bulunan psikiyatrist tarafından kişilik testi, yeniden çözdürülür. Buradaki psikiyatristin tatmin olması halinde, ilgili evraklar yetkililere teslim edilir ve süreç burada biter. Tatmin olunmaması halinde ise, Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’ne sevk gerçekleşir. Buradaki işlemlerin sonrasında ilgili evraklar ile “asal

şube"ye başvurulur. "Asal şube"de verilen evraklar onay için "kaymakamlığa" götürülür. Onaylanması akabinde tekrar Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde bir psikiyatristle görüşe gidilir. En son olarak da tüm edinilen belgelerle kurula çikilir.

- **Yasal metinler bir yandan cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliğinden yurttaşların zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmelerine izin vermemenin yanı sıra belli özelliklere sahip bir meslek grubundan olanları da askerlikten muaf tutabilmektedir. Bu da vicdani retçiler için alternatif sivil hizmet imkanının sağlanmasının yasal altyapısının olmadığı argümanlarını çürütmektedir.**

Muafiyet askerliğe dair yasal metnin 8. maddesi altında, "Polis Akademisi" mezunu olup, göreve başladıktan sonra belli bir süre kadar fiilen görev yapanlara tanınmaktadır. Mevcut düzenlemenin değişikliğe ve farklı yorumlanmaya açık olmasından kaynaklı askerliğe dair yasal metinde yapılabilecek küçük bir değişiklikle mümkündür. Keza, mevcut düzenleme önceki bölümlerde de detaylı açıklandığı üzere, iç hukukumuzun da parçası olan uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Fakat, bu konuda yasa koyucu herhangi bir irade maalesef göstermemektedir.

Ayrıca, seferberliğe dair yasal metin, seferberlikle ilgili esasları düzenlemekte, yurttaşlara, yani aslında askerliğe elverişli olduğunu düşündüğü erkeklere, seferberliğe katılma yükümlülüğü getirmektedir. 2019 yılına kadar geçen sürede Kıbrıs'ın kuzey kesiminde üç vicdani retçi seferberliğe katılma yükümlülüğünü yerine getirmedikleri ve aynı yasa altında öngörülen sabit para cezalarını da ödemeyi reddettikleri gerekçesiyle hapis cezasına çarptırılmışlardır.

22. 'askerlik yasası, yasa no. 59/2000; 43/2002; 59/2003; 4/2004; 5/2005; 22/2008; 28/2008; 35/2009; 13/2012, 64/2014 ve 6/2015; 64/2017 ve 65/2017 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle'

Bu kitapçık Avrupa Birliği'nin finansal desteği ile hazırlanmıştır. Bu kitapçığın içeriği tamamen Kuir Kıbrıs Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

KUIR
KIBRIS

